

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פרשת וארא

כו' טבת תשע"ה

הפטרה: כה אמר ה' בקבצי

יציאת השבת ר"ת 18:00

מברכים חודש שבט שיחול ביום רביעי

המולד ביום שלישי שעה 11, 15 דקות וחלק אחד

ימי השבועיים

גיליון 322

יציאת השבת:

17:38

ירושלים: 17:38

כניסת השבת:

16:27

ירושלים: 16:23

בעל הבית האמיתי

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

וְאִם מֵאֵן אֲתָהּ לְשַׁלַּח הַגָּזָה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי־דַעִים: (שמות פרק ז, כז), רבותינו זכרונם לברכה אמרו: "המכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים גרם להם שיעשו שלום ביניהם. כיצד? היה מחלוקת בין בני כוש ובין בני המצריים. המצריים אומרים עד כאן תחומנו והכושים אומרים עד כאן תחומנו. כיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם. הגבול שהיו נכנסות הצפרדעים לתוכו הדבר ידוע שאין השדה שלו, שנאמר: "את כל גבולך" - גבולך ולא של אחרים". (מדרש רבה שמות פרשה י פסקה ב). המדרש מתאר כיצד מכת הצפרדעים הביאה איתה גם שלום עבור המצרים. מכיוון שהצפרדעים היו אך ורק בתוך גבול מצרים, יכלו המצרים להיעזר בהם על מנת לקבוע את גבול ארצם, ועל ידי כך להגיע לשלום עם שכניהם. והנה אנו לומדים מזה פלא עצום, שהרי גם המצרים וגם אנשי כוש האמינו בנותן המכה בבורא עולם, ובדברי משה! שהרי משה אומר כי ה' יגוף את כל גבול מצרים בצפרדעים, ולפי זה הם קבעו את גבולותיה של ארץ מצרים, דבר שהיה מוסכם גם על בני כוש. ואולם עם כל אמונתם זו, עדיין החזיקו המצרים במצרים שלא לשלח את בני ישראל.

עוד אפשר ללמוד מדרך מכה זו, אשר מצד אחד קבעה את הטריטוריה והגבולות של ארץ מצרים ומצד שני הראתה למצרים שאין להם טריטוריה בכלל. ואכן, חוסר האפשרות של פרעה למנוע מהצפרדעים להיכנס לבית, לתנור, למיטה ואפילו בתוכם ממש, וכלשון הכתוב "בך", באה ללמד את פרעה ואת המצרים "כי אני ה'" - יש בעל בית אמיתי לעולם והוא לא פרעה, שהרי פרעה לא יכל להתמודד עם מכה זו, אלא רק בורא העולם!

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

לְמַעַן תִּדְעוּ פִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ

בפרשה מתוארות המכות שהביא הקדוש ברוך על המצרים כעונש על אשר שעבדו את בני ישראל בפרך, אך היתה להם מטרה נוספת, לחזק את אמונתם של בני ישראל בבורא עולם – עד לשיא של "ויאמינו בה' ובמשה עבדו".

מכת הדם:

וְהָיָה דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות ז) – אפילו בבורות ובשיחין ובמערות. ולא אלה בלבד, אלא וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים – המים השאובים שהחזיקו בכלי עץ ובכלי אבן. דבר אחר: וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים – באלהי העצים והאבנים שלהם. שאפילו פסיליהם היו פולטים ומוציאים דם. אפילו מה שהיה המצרי רוקק, היה דם:

וְהִדְגָה אֲשֶׁר פִּיֵּאֵר מֵתָהּ וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר – מסרחון הדגים המתים. וְלֹא יִכְלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מֵיִם מִן הַיָּאֵר – רצו כולם לשתות מים מכל מקוה מים אחר וממה שבכליהם.

וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם – אמר ר' אבין הלוי ברבי: ממכת דם העשירו ישראל. כיצד – המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים. ומצרי הלך למלאות הקיתון מתוכה. מוציאה – מלאה דם. הישראל שותה מים מתוך הגיגית והמצרי אומר לו: תן לי בידך מעט מים, ונתן לו ונעשו דם. אומר לו: נשתה אני ואתה מן קערה אחת, וישראל שותה מים ומצרי דם. וכשהיה לוקח מישראל בדמים (בכסף) – היה שותה מים. מכאן העשירו ישראל!

מכת הצפרדע:

לימוד קידוש ה' ממכת הצפרדע

מובא בתלמוד (מסכת פסחים נג, ב): "עוד זו דרש תודוס איש רומי: מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתוב בהם (שמות ז, כח): יזעלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנורריך ובמשארותיך, אימתי משארות (קערות בצק) מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה".

כיצד למדו חנניה מישאל ועזריה מהצפרדעים? פירש רש"י: 'מה ראו. שלא דרשו וחי בהן ולא שימות בהן'. והקשו בתוספות, הרי מעשה זה היה בפרהסיא, כשבנה נבוכדנצר מלך בבל פסל ודרש מכולם להשתחוות לפסל, ובמקרה כזה יש למסור את הנפש אפילו על מצווה קלה? ותיריך רבנו תם, שאותו הצלם לא היה עבודה זרה אלא אנדרטא שבנה נבוכדנצר לכבוד עצמו. ואילו רבנו יצחק פירש, שהיו יכולים לברות קודם המעשה ולא ברחו! לפי התלמוד הם למדו זאת מן הצפרדעים. מכיוון שהצוויו היה שיכנסו גם בתוך התנורים, נמצאו כאלו צפרדעים שהשליכו את עצמם לתוך התנור הבוהר בניגוד לטבעם ומתו! מכאן למדו חנניה, מישאל ועזריה, על אף שהיו יכולים לברות, נשארו לקדש את השם.

חנניה מישאל ועזריה זוכים לקדש את שם ה' ובזמן שהם נורקים לכבשן האש, שליחי המלך נשרפים מהאש האדירה ואילו הם מטיילים בתוך האש ואפילו בגדיהם אינם נחרכים. נבוכדנצר המופתע מבקש מהם לעלות מהכבשן ופותח בשבח לבורא עולם, תוכניתם של חנניה מישאל ועזריה הצליחה מעבר למשוער, הם הצליחו לקדש את שמו של הקב"ה, עד שאפילו נבוכדנצר הרשע, פיאר את שמו של הקב"ה – זהו קידוש השם שיש בו מסר, לחיות על קידוש ה' גם לדורות הבאים.

מכת הכנים:

מכת כנים באה בלי התראה, שהקב"ה מתרה באדם פעם ראשונה ושניה, ואינו צריך להתרות בו בשלישית. וכן היה במכה שלישית מעד"ש וכן בשלישית מבאח"ב:

וַיַּעֲשׂוּ כֵן... וַתְּהִי הַפְּגָם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה – משונה היתה מכת כנים משאר המכות, שהיתה גם בארץ גושן ובבני ישראל – כָּל עֵפֶר הָאָרֶץ הָיָה כְּגַל אָרֶץ מִצְרַיִם – לרבות גושן, אלא שלא צערו אותם כלל – כך קבלו חכמים במסורת:

המכה הזו מכת ביוזן היתה, וגם כשעברה, לא עברה לגמרי אלא וַתְּהִי הַפְּגָם – מאז ועד לאחר זמן רב היתה הארץ רוחשת כנים, שכך רצה הקב"ה שתהא מצרים בזויה בעיני ישראל ולא יחמדו לשבת בה: אמרו חכמים, שמאותה שעה בטלה העבודה מאבותינו ולא עבדו בלבנים, כיון שאי אפשר היה לעבוד בעפר מצרים עוד, עד שיצאו ישראל ממצרים:

מכת הערוב:

למה באה עליהם? כבר בטלה העבודה מעל ישראל בלבנים ובשדה אחרי המכות הראשונות ועדין לא שחררו את ישראל מלעבוד אותם. אז היו אומרים להם לישראל: צאו למדבר והביאו לנו דובים ואריות ונעשה קניגין ונשחק בהם; לפיכך הביא הערוב בגבולם:

מכת הדבר:

הַנְּהַ יְד ה' הוּיָהּ בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה (שמות ט) – ולא במקנה אשר בבתים. פְּסוּסִים, בְּחֻמְרִים, בְּגַמְלִים, בְּבָקָר וּבְצֹאֵן – הרי חמשה מינים, כאומר: אצבע אלקים בכל אחד מן המינים, הרי יד ה' מלאה הויה בהם:

וְהַפְּלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם – בשלשה מקומות נזכר לשון 'הפליה': במכת הדבר, בערוב, ובמכת בכורות. ושלשתן על ידי הקב"ה בלבד באו, ולא היה למשה ואהרן חלק בהן. רמז להם הקב"ה: אף על פי שהכל ברויתי ואני מרחם על הכל, אֶפְלָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם.

וְלֹא יָמוּת מִכָּל לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל דָּבָר – אפילו התנה ישראל מאתמול עם המצרי שימכור לו בהמתו ולא היה בנייהם אלא דבר בלבד בלי מעות, נצלה בהמה של המצרי מן המכה, אפילו בהמה שהיתה ביד מצרים והיתה לו לישראל תרעומת עליה שיש לו חלק בה, היתה ניצולת, ובכך ידעו דינם של ישראל, ואפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי, לא מתה.

מכת השחין:

קָחוּ לָכֶם מְלֵא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כְּבָשָׂן – נסים גדולים נעשו במכת השחין. משה ואהרן לקחו שניהם מלא חפניהם פיח כבשן, והעביר אהרן את מלא חפניו לחפניו של משה, והחזיקו חפניו של משה את חפניו שלו ושל אהרן. אדם זרק חץ למעלה אינו מהלך מאה אמה, ומשה זרק פיח הכבשן, דבר שאין בו ממש, וזרקו השמימה עד כסא הכבוד.

וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבַּעַת פָּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה – רבי יהושע בן לוי אמר: שחין שהביא הקב"ה על המצריים במצרים, לח מבחוץ ויבש מבפנים. אם אדם חטא, בהמה מה חטאה? אלא אשריהן של הצדיקים ואשרי טפוליהן (הנטפלים אליהם) שנאמר (תהלים לד): חֲנָה מְלֹאֲךָ ה' סָבִיב לִירְאָיו (אפילו כל אשר סביב להם); אוי להם לרשעים ואוי לטפוליהן:

וַיִּחַזַּק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה – עד כאן פרעה מכביד לבו ואילו מכאן ואילך ה' מחזק את לבו – לפי שממכת שחין ואילך כבר לא היה כח בפרעה לעמוד בסרובו כלבבו, אבל ה' הקשה את לבו:

הלכות קידוש השם

א. כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר "ונקדשתי, בתוך בני ישראל". ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר "ולא תחללו, את שם קודש". כיצד? בשעה שיעמוד גוי ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגו, יעבור ואל יהרג שנאמר במצוות, "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו.

ב. במה דברים אמורים, בשאר מצוות חוץ מעבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלוש עבירות אלו, אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תיהרג, ייהרג ואל יעבור. במה דברים אמורים, בזמן שהגוי מתכוון להנאת עצמו... אבל אם נתכוון להעבירו על המצוות בלבד אם היה בינו לבין עצמו, ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל ייהרג; ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור, ואפילו לא נתכוון להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד. וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמד. אבל בשעת השמד, והוא כשיעמוד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזור שמו על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות יהרג ואל יעבור, אפילו על אחת משאר מצוות, בין נאנס בתוך עשרה, בין נאנס בינו לבין גויים.

ג. וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל, הרי זה חילל את השם ברבים; וביטל מצות עשה שהיא קידוש השם, ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול השם. ואף על פי כן, מפני שעבר באונס, אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין, אפילו הרג באונס: שאין מלקין וממיתין, אלא לעובר ברצונו בעדים והתראה, שנאמר בנותן מזרעו למולך, "ונתתי אני את פני באיש ההוא" ומפי השמועה למדו, "ההוא" לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה.

ד. ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילן, ואף על פי שאינם עבירות, הרי זה מחלל את השם: כגון שלוקח ואינו נותן דמי הלקח לאלתר, והוא שיש לו, ונמצאו המוכרין תובעין אותו, והוא מקיפן או שירבה בשחוק, או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ וביניהן או שאין דיבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלן בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס וכיוצא בדברים האלו. הכול לפי גודלו של חכם צריך שידקדק על עצמו, ויעשה לפני משורת הדין.

ה. וכן אם דקדק החכם על עצמו, והיה דיבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עימהם, ומקבלן בסבר פנים יפות, ונעלב מהן ואינו עולבן, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין, ועושה בכל מעשיו לפני משורת הדין והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם הרבה עד שימצאו הכול מקלסין אותו ואוהבין אותו, ומתאווין למעשיו: הרי זה קידש את השם, ועליו הכתוב אומר "ויאמר לי, עבדי אתה ישראל, אשר בכך אתפאר" (ישעיהו מט, ג). רמב"ם הלכות יסוה"ת.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0577788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הייז. היה יצחק שושן הייז. שרה בת שמחה הייז. יצחק אילוז הייז. מרים יהודה הייז. ציפורה ויהושע לוי הייז. ביבה אלימלך הייז. ישי הלוי הייז. אורי חיים מרוח הייז. עיר בן עישה הייז. תיקוה בת עזיזה הייז. אלגרה בת גאן הייז. מול בת ענולה הייז. פנחס רחמי הייז. הראל בן אביגיל הייז. אילנה בת סליחה הייז. ישי ורחל לוי הייז. חנה בת זוהרה הייז. להחזרת נעדרים צה"ל ושבויו ובהם: גיא חבר, רון ארז, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הייז. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפרח הייז, גיל-עד שעאר הייז, נפתלי יעקב פרנקל הייז. ולענין ארוון שאול הייז וחללי מבצע צוק איתן. לעילוי נשמת: דוד מרדכי אליהו זצ"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. דוב שלמה צרף זצ"ל. רבי יעקב ששן זצ"ל. ניה זנה זצ"ל. ברכה ספן זצ"ל. נדיר נחם זצ"ל. נסים כהן זצ"ל. ספר נחום זצ"ל. נדיה שמעון בת חזית זצ"ל. מציה לוי זצ"ל. אסתר בת תרא זצ"ל. אסתר חד זצ"ל. חנה יעקב זצ"ל. דנה פנדק זצ"ל. הרב אברהם צוקרמן זצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מרדכי זצ"ל. אליהו בת פריחה זצ"ל. תרצה ויגון זצ"ל. ישראל אברהם נתן בן מלכה זצ"ל. אסתר בת זוהרה זצ"ל. אסתר וענבר נחום זצ"ל. ישראל בן שושנה זצ"ל. יצחק בן מול מרדכי זצ"ל. רובי בן שלום צעדי זצ"ל. מרים וענוני זצ"ל. עזיזה עמס זצ"ל. יצחק ועמרים אטיאס זצ"ל. נסים בן חנה זצ"ל. שמעון אבוטבול זצ"ל. יצחק ולאה אסטרטרו זצ"ל. רות יעקב זצ"ל. חיה רחל לוי זצ"ל. אליהו טויט זצ"ל. נעימה בת מציה זצ"ל. שמחה אילוז זצ"ל. ראובן אלון בן נטיה זצ"ל. סוליקה שושן זצ"ל. לואיזה מרד זצ"ל. זוהרה בת חנה זצ"ל. עליה כהן זצ"ל. ר' חיים אחטונה זצ"ל. אהרן זקן זצ"ל. אורי ארון מעלם זצ"ל. ישראל בן מציה זצ"ל. חד תצבי זצ"ל. חד גרוסברג זצ"ל. עמס דמרי זצ"ל. רבי חד הכהן זצ"ל. זכבד זקעין זצ"ל. עישה חד זצ"ל. זוסף הכהן זצ"ל. ולענין הספסם בשואה ובהם: אלכסנדר שגור, שושנה רוז, רפאל פריצ, ויציליה צילה לבית משפחת ציטרון הייז.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה